

Pół wieku w Koronie

Autor: FOT. JAN STYFI (1839?–1921), RYC. Z: „KŁOSY” 1877, NR 618 S. 285, SYGN. G.29106/I, POLONA.PL

Blisko pięćset lat temu, 10 września 1526 roku sejm mazowiecki złożył przysięgę na wierność królowi Zygmuntovi I Staremu, potwierdzając inkorporację samodzielnego dotąd księstwa do Królestwa Polskiego.

Ta niezwykła rocznica jest doskonałą okazją do przybliżenia postaci, które ukształtowały Mazowsze. W kolejnych numerach naszego miesięcznika opowiemy o naszych Piastach. Przedstawimy władców nietuzinkowych, którzy pozostawili po sobie grody, zamki, kościoły, niezwykle herb oraz mnóstwo fascynujących historii. To cała galeria barwnych życiorysów i gotowy materiał na scenariusz. Jest walka o władzę, porwania, żonobójstwo, zemsta odrzuconej kobiety, w końcu – tajemnicze zgony w młodym wieku.

Zresztą William Shakespeare, jako kanwę „Zimowej opowieści”, wykorzystał prawdziwą historię z mazowieckiego dworu za czasów panowania jednego z piastowskich książąt. Te tragiczne wydarzenia odbiły się szerokim echem w całej ówczesnej Europie.

Jak się zaczęło?

Powstało na mocy testamentu Bolesława Krzywoustego, który w 1138 roku podzielił Polskę na dzielnice. Dzielnicą mazowiecką przypadła Bolesławowi Kędzierzawemu (1122–1173). Początkowo uznawała zwierzchnictwo Krakowa, lecz kres temu położył później Konrad Mazowiecki (1188–1247), który również przyłączył nowe ziemie. To ten sam książę, który sprowadził na Mazowsze rycerzy Zakonu Szpitala Najświętszej Maryi Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie, czyli Krzyżaków.

Za jednego z najwybitniejszych książąt mazowieckich uznawany jest Siemowit III (1320–1371), który po

śmierci Kazimierza Wielkiego w 1370 roku stał się w pełni niezależnym władcą na Mazowszu. I to właśnie z nim związana jest tragiczna historia, która zainspirowała dramaturga wszechczasów.

Jak się skończyło?

„Oficjalnie ostatnim Piastem na polskim tronie był Kazimierz Wielki, jednak w chwili jego śmierci żyło jeszcze ponad 20 członków dynastii panujących na Śląsku i Mazowszu. W tej drugiej dzielnicy Piastowie przetrwali do 1526 roku, a śmierć ostatnich przedstawicieli tej linii wywołała wielkie kontrowersje”

Sławomir Koper, „Historyczne Archiwum X. Tajemnicze zgony znanych Polaków”, Fronda, Warszawa 2021.1

. Prawo lenne stanowiło, że w razie bezpotomnej śmierci wasala, jego ziemie przyłączano do państwa suzerena. W XV w. jedno po drugim, mazowieckie księstwa przyłączano do Korony: rawskie, sochaczewskie, gostynińskie, aż wreszcie – płockie. Losy Piastów mazowieckich przypominały losy innych władców dzielnicowych: z licznych rodzin i wielu spadkobierców zostawali nieliczni, którzy najczęściej kończyli tragicznie, a podległe im księstwa włączano bezpośrednio do Korony.

„W marcu 1526 r., w chwili śmierci ostatniego Piasta mazowieckiego – Janusza III Konradowica, teren Księstwa Mazowieckiego obejmował dziesięć ziem o łącznej powierzchni ponad 23 tys. km². Wedle ustalonego starszeństwa hierarchicznego były to ziemie: czerska, wiska, warszawska, wyszogrodzka, zakroczymska, ciechanowska, łomżyńska, liwska, nurska i makowsko-różańska. Po inkorporacji do Korony we wrześniu 1526 r. utworzono z nich województwo mazowieckie, funkcjonujące w niezmienionych granicach aż do drugiego rozbioru Polski w 1793 r.”

M. Piber-Zbieranowska, Księstwo Mazowieckie u progu inkorporacji. Charakterystyka obszaru około 1526 r. (część południowa), „Studia Geohistorica”, 9, 2021, s. 95–113.2

Ostatni z rodu Piastów

Konrad III

syn księcia warszawskiego Bolesława IV i Barbary Olelkówny.

Anna Radziwiłł

herbu Trąby, księżna mazowiecka, córka Mikołaja Radziwiłłowicza i Zofii Anny Moniwid.

Anna

księżna mazowiecka z dynastii Piastów. Żona Stanisława Odrowąża, wojewody podolskiego.

Zofia

żona najpierw magnata węgierskiego Stefana Batorego, następnie Ludwika Pekryego.

Stanisław

samodzielne rządy objął dopiero w 1518 r. (w wieku osiemnastu lat, za sprawą rozruchów szlachty).

Janusz III

został władcą w 1524 r., po śmierci brata. Dwa lata później zmarł bezpotomnie jako ostatni książę mazowiecki z rodu Piastów.

„Mazowsze dla Korony. 500-lecie włączenia Mazowsza do Królestwa Polskiego”

Dla uczczenia tej niezwykłej rocznicy Samorząd Województwa Mazowieckiego wraz z Muzeum Mazowieckim w Płocku organizuje cykl wydarzeń pod nazwą „Mazowsze dla Korony. 500-lecie włączenia Mazowsza do Królestwa Polskiego”. Program obejmuje wiele wydarzeń naukowych, edukacyjnych i wystawienniczych, które zostaną zrealizowane w latach 2024–2026.

Będą to m.in.: program edukacyjny „Mazowiecki Projekt Żywej Historii”, adresatami którego są dzieci i młodzież szkolna z terenu Mazowsza oraz stacjonarna wystawa czasowa „Mazowsze dla Korony”. Więcej informacji na stronach: muzeumplock.eu oraz mscdn.pl

Adam Struzik, marszałek województwa mazowieckiego (klub TD-PSL-PL2050)

– Przypadająca w 2026 roku 500. rocznica włączenia Mazowsza do Królestwa Polskiego jest doskonałą okazją, by przypomnieć dzieje Księstwa Mazowieckiego i ukazać dziedzictwo potomków Konrada I, którzy – sprawując rządy przez trzy stulecia – zakładali miasta, wznosili zamki, fundowali kościoły, kodyfikowali prawo, wydawali przywileje umożliwiające społeczno-gospodarczy rozwój Mazowsza. Rządzili w średniowieczu, ale decyzje przez nich podjęte miały istotny wpływ na kształt współczesnego Mazowsza.

[Konrad Mazowiecki \(1188–1247\)](#)

[FOT. DOMENA PUBLICZNA](#)

Konrad III syn księcia warszawskiego Bolesława IV i Barbary Olekówny.

Anna Radziwiłł herbu Trąby, księżna mazowiecka, córka Mikołaja Radziwiłłowicza i Zofii Anny Moniwid.

Anna księżna mazowiecka z dynastii Piastów. Żona Stanisława Odrowąża, wojewody podolskiego.

Stanisław samodzielne rządy objął dopiero w 1518 r. (w wieku osiemnastu lat, za sprawą rozruchów szlachty).

Janusz III został władcą w 1524 r., po śmierci brata. Dwa lata później zmarł bezpotomnie jako ostatni książe mazowiecki z rodu Piastów.

Adam Struzik, marszałek województwa mazowieckiego (klub TD-PSL-PL2050)

Fot. Arch. UMWM

